

Драган ХАМОВИЋ

СТВАРНОСНИ ОПСЕГ МИРОСЛАВА МАКСИМОВИЋА

Сасвим се очевидно испоставља као тематска доминанта, као претежни амбијент у поезији Мирослава Максимовића – простор урбане свакодневице, за песника многоструко садржајан, ишчитаваан из једне иманентно лирске перспективе. Наравно, читаоци однеговани на рафинираним, светлим примерима лирске традиције, застали на месту на коме је поезија била пре овековних преврата и ломова, вероватно ће код Максимовића безуспешно тражити лиричност какву су познавали и усвојили. Јер мало шта је овде остало од оног класичног поетског реквизитаријума и сценографије. Исто тако, они који у својој читалачкој свести још увек разликују својствене »песничке« теме и »песничку« лексику од тематике и речи које поезији никако не припадају, које су по нарави »пепесничке«, застаће можда пред овим стиховима с nelaгодом. Реч је о осећању nelaгоде као у случајевима када се, очекујући да сретнемо нешто знаво и драго, нађемо пред нечим неочекиваним или непознатим. Једна од знатних тековина модерне лирике јесте да осваја просторе који јој раније нису били намењени, али су се управо својом неистраженошћу у неистраженошћу повудили као захвално поље за даље деловање и богаћење песничке акције. Креативни продор у дотад »непоетичне« стварности привео је лирици наоко нелепи свет градске свакидашњице, са осебујном лирском потенцијом своје врсте. Јер у основи лирског импулса јесте доживљај онтолошке бачености у свет, темељног несналажења у њему, устрашености и чуђења пред њим, а понајпре у модерном, урбаном окриљу, откинут од базичне природне средине, појединац се налази тако незбринут, све безнадније дестабилизован.

Мирослав Максимовић управо је од оних модерних лиричара који своје песме насељавају обиљем »тобожњих ситница« свакодневног живота. Максимовићеви стихови доносе призоре улице, канцеларије осветљене неонским сунцем, из штампарије, пивнице, »креветске луке«, из савремених ентеријера као попришта лирских збивања, налазимо ту и корисне предмете попут телефона, машине, роштиља, затим помаде и хлороформе и штошта другог што је у сталном видокругу модерног човека. Стари реквизити и сценографија напуштени су, али је контекст лирског проширен и делатно усложен. Ослонац на оно конкретно у појавном свету је, с једне стране, извесна легитимација аутентичности лирског

искуства које се исказује, а с друге, пут да се песник још чвршће увери да се стварност одиста не окончава у домену њене опипљиве садржине, да је опсег реалности и шири и слојевито дубљи.

Мирослав Максимовић доследно не пристаје на конвенционалну слику те наше стварности која је састављена од »ситница«. Напор да се преуреди, преосмисли устаљени редослед и поставка ствари, иначе је у првенственом делокругу лирске продукције значења и смисла. Песник преобликује, превазилази или руши уговорени поредак у језичком изрицању света и себе у свету, прихвата конвенције само да би их некако оповргао. И детиња визура, попут лиричарева, ствара сасвим неконвенционалну слику реалитета. Разлика је тек у томе што дете још не прихвата норме и конвенције које режим егзистенције намеће, док лиричар, управо под притиском тог режима, хотимице тежи да се поврати у стање детиње заштитености и отворених могућности, унутарње слободе, неконфликтног, еденског лика света. »У лирици је, чини се, сачуван остатак рајског постојања«, вели Емил Штајгер. А рефлекс на драму егзистенције коју савремени човек све јаче сам побуђује, све неотпорнији, немоћнији да је издржи, јесте чежња за рајском или детињом чистотом и целокупношћу бића. Паклено и све пакленије лице урбаног постојања песник настоји да ублажи и неутралише, сагледавајући га, како је то одавно приметио Новица Петковић, »невиним детињим оком«.

Други нас, ипак, стварносни простор занима у овој поезији, простор који снажно опомиње на себе испод површине предметне реалности приказане у Максимовићевим стиховима. У дотицају са природом, а ни такве песме нису ретке, Максимовић открива, како је то летимице напоменуо Михајло Пантић, нешто заборављено, од модерне свести сакривено, њоме запретоно. Таква искуства у извесном броју веома успешних песама Мирослава Максимовића, активирају у језичком памћењу дубинске слике, симболичка зрачења, што нас из времена селе у ванвремену димензију, првотну, архетипску. У таквим се песмама, као и у неким моментима осталих, песник често преклапа слике из површинске и дубинске стварности, које коегзистирају напоредо. Дакле, песник отворених веристичких афинитета не затвара свој поетски свет у оквире површине реалитета, већ се отискује и у заумне сликовне пределе, као и у дубине језичке свести.

Снага коју смо имали,
древна количина коју смо потрошили,
ево улази на врата
да разруши зидове собе,
да поквари распоред стола и папира,
да хукне!

(»Коњак«)

Када Максимовићево певање о урбанитету зађе у дубља, у пресудна питања о позицији субјекта у том егзистенцијалном окружењу, у питање

о томе куда нас модерни град води, по правилу посеже за парадигмом-живљења која је важила у природном амбијенту, за оном мером коју смо спочетка поседовали, па је више немамо. Стихови из управо наведене Максимовићеве песме, питање исхода, питање докле нас је савремена цивилизација довела и докле ће нас одвести, заопштрава и апокалитички интонира. Песник доброно уроњен у урбану средину, искуствено на њу упућен, долази до једног тешког познања: да је устројство урбанитета учинило да изгубимо ону виталну снагу, ону »древну количину« која нас је држала кадрим да се понесемо са животом, и која нас је уједно упућивала на живот. Оно суштинско и неопходно, а истиснуто, неумитно надлази да растури накнадно успостављени, накарадни ред, погубни поредак, профетски наслућује субјект наведене песме. Прецизни лирски сеизмограф, чини се, и не може показати другачије, те је једна од кључних сврха лирике данас, по нашем убеђењу, да о томе сведочи, да на то опомиње. Не изгледа нам да је довољно наглашавано да је Мирослав Максимовић песник евидентно наклоњен вредностима оног живота који је претходио нашем сабијању у градске кутије. Наклоњен животу неразлученом од светског окружења, у коме је наше деловање усклађено са законима природног хармопичног поретка. Остваривање сагласја са осталим живим светом, у додељеном нам заједничком трајању на земаљском шару, налог је сонета *Индијански одиј:*

Научити дисати тако да не пореметиш
количину ваздуха потребну младим травама.
Научити бацити ласо тако да полети
нечујни памучни облак над бивољим главама.

Императив повратка складној мери бивствовања, потреба за нашим очипићењем у првотном, још интензивније одјекује у сонету *Груја болесника једе дебелу:*

Првотно јутро, брда на кланцима
носе зелену висину...

Наведени исказ, са самог почетка овог сонета, представља слику оформљену једном сасвим митском оптиком. Сав је пејсаж оживљен, човечан. Препознајемо, наиме, пуну стопљеност субјекта са околином, јединство конкретног и апстрактног (појаве и њеног својства), као при митском почетку. Већ у наредним стиховима затичемо очуђујуће слике, очито симболички усмерене, почев са овом:

група болесника једе дебелу
овцу ваздуха...

Ова изразито сугестивна слика поседује снагу и драматичност, за коју осећамо као да дотиче из неке дубине, као да је њена помереност ту успавану дубину пробудила. Испочетка нам је јасно да се значејски

конструкт ове песме темељи на мотивима »болесника« и тог планинског ваздуха чији је волумен идентификован са »дебелом овцом«, који опредељују неко недословно, општије значење. У читаочевој свести се може умесно јавити присећање на онај санаторијум у Давосу и на ону чудесну смисаону грађевину чувеног Мановог романа.

Затегли су, глуви, старинску струну:
плућа им немо с ваздухом срстају
и натруле им приватне дахове
разноси, у крпама, на махове.

Откинутост од почела, од материнства земље (и очинства Божјег), одиста чини данашње људе врло безизгледним болесницима, кобпо осталим без савезништва са осталим створовима и земаљском твари, без тежње ка саборној благодати међу собом, самораскиданим, иструлелог даха. И при том паничном настојању да се поново укључе у складно дисање света, тек се, поврх узбурканог ансамбла звукова у овом сонету, језовито оглашава »јек разбијених целина небеских«, разбијених заправо у нама – разбијеним, дезинтегрисаним.

Неко ритуално прање руку на старој чесми, у сонету *Јушро у старој башици (прао сам руке)*, омогућује нам да причујемо жубор гласова сеновитих вода, да нам се начас открили затомљени простор памћења у коме се стане наша стара веровања. Митолошки слој језика, активиран у песми, успоставља једну тајну етеричну атмосферу, мек предео у коме траве, цветови, сјакави зубићи росе и осмеси лишћа озарују и буде »оног што славину стишће у сну док старе испира руке«. Такође, значењском емисијом из дубљих нивоа прожет је и сонет *Хујање*. У спрези звуковно-сликовних сензација, брижно селекционисаних у редукованом стиховном оквиру, сроче се немушта прича шуме, говор нашег »ископског страха«, који је источник читаве лирске делатности. Превести сушти неискказ у исказ.

Смисао је хујању том –
чаролијом небески мук
претворити у шапат, звук.

Постоји и једна песма Мирослава Максимовића, под насловом *Дунав*, у којој се поистовећење лирског субјекта са великом реком, са тим текућим монументом природе, претвара у низ историјских и цивилизацијских реминисценција, збивања и пејсажа које су виђале и које виде велике очи Дунава.

Већ смо покушали да покажемо како у поезији Мирослава Максимовића излазак из урбаног амбијента (и позитивног искуства) у природни, уједно значи улазак у дубинске и више слојеве стварности. Насупрот расцепканом и солиписистичком погледу данашњице, пројави се покоји одјек оног древног, интегралног видика, и осећања целине, и припадности целини. Опозиција између урбаног и природног стоји у основи ове

жалости и помрчине од савременог света и човека. Једна од последица победе урбанитета над природним поретком исказана је, очаравајуће једноставно а дубоко, у Максимовићевој песми *Животиње*. Састављена је као концизни извештај, туробно обојен, о поразу и истрази поменутог дела живог света. Молох града прождрао је онај део живота који су пуниле и у коме су богомдано службовале животиње («Нема урлика/ који је знао да уједини простор»). Ипак, нестајања нема. Све нестало, па и уништене животињске врсте, похрањено је у сигурнијим просторима:

Топе се, испаравају.
Тек облак задржи облик коњске главе,
погледа град мутним оком,
и писац чује како на окну собе
нараста и јача топот
ишчезлих чопора
и крда.

Само се, значи, простор егзистенције променио, из оног који омеђује позитивна, у онај који навешћује имагинативна реалност, којој је у моћи да поново здружи раздружено, оживи минуло, да споји давно и тренутно. И поезија Мирослава Максимовића, потекавши из колико инспиративног толико тескобног оквира савремене свакидашњице, лаћа се тог светлог и насупног посла.